

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕКСТУ

УДК 821.161.2"19:347.152

СЛИВКА Любов Зеновіївна,
викладач кафедри германських мов та
перекладознавства Інституту іноземних мов
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
e-mail: liubovslyvka@gmail.com

ПОЛІТИЧНИЙ ТА НАЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ ФЕНОМЕНУ СВОБОДИ В ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНИХ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТВОРАХ О.ТЕЛІГИ

У статті проаналізовано політичний та націоналогічний аспекти феномену свободи в літературно-критичних та публіцистичних творах О. Теліги. Для розуміння проблеми свободи жінки в О. Теліги найважливішим є саме політичний контекст – контекст національно-визвольного руху. Осмислюючи феномен відданості, О. Теліга підкреслює вагомість фанатичного служіння якійсь одній ідеї, “чомусь одному «нашому»”, бо, на її думку: люди, що “потрапили служити і «нашим і вашим», ніколи нічого великого не сотворили”. Набагато чіткіше, більш явно політичний та націоналогічний аспекти феномену свободи витлумачуються авторкою в літературно-критичних та публіцистичних творах. Йдеться вже не про художньо-емоційний, а про світоглядний, ідеологічний вимір осмислення цієї важливої цінності жіночого існування, котра, щоправда, розглядається авторкою інтегровано, в контексті буття молодого українця міжвоєнного покоління. Водночас у цих студіях пропонується власне стисле окреслення вісниківського варіанту ідеології українського націоналізму як свободотворчого суспільного світогляду, що безпосередньо вплинув на постання ідеології ОУН. При цьому молода людина (а значить, і жінка), щоб бути вільною, повинна належати до визвольного руху свого народу: через готовність стати провідником революційних мас, культивування героїчних національних традицій, наслідування національних героїв, “творців життя” і поборення шкідливих, деструктивних традицій “партачів життя”. Наявність особистої свободи жінки для О. Теліги прямо залежить від свободи національної, через участь у культурній та політичній боротьбі свого народу в дусі ідеалів вольового націоналізму міжвоєнної доби.

Ключові слова: націоналогічний аспект; феномен; контекст; націоналізм; ідея; ідеал; політичний контекст; національно-визвольний рух; ідеологія; політична боротьба; національний герой; народ; нація; світогляд.

Постановка проблеми Для розуміння проблеми свободи жінки в О. Теліги найважливішим є саме контекст національно-визвольного руху, який став домінуючим для формування її світогляду та творчого самозростання. У цьому плані важливо пам’ятати про системний та іманентний характер націоналістичного мислення, котре володіло власними системоутворючими домінантами виразно ідеалістичного типу. **Метою статті** є проаналізувати феномен свободи крізь призму політичного та націоналогічного аспектів у літературно-критичних та публіцистичних творах О.Теліги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій В сучасному літературознавстві спостерігається активне зацікавлення проблемами жіночого буття в межах художніх творів та творчості жінок-літераторок. При цьому чимало досліджень здійснюється на базі гендерних студій (В. Агеєва, Р. Веретельник, Т. Гундорова, О. Забужко, Н. Зборовська, С. Павличко та ін.), однак потребують епістемологічного поживлення інші методологічні потрактування жіночої екзистенції, зокрема герменевтичні, семіотичні, постколоніалістичні, націоналогічні та ін., що стосуються концептуальної проблеми покликання української жінки, наприклад, як ми це епізодично спостерігаємо в працях С. Андрусів, І. Денисюка, Л. Костенко, О. Легкої, Н. Мафтин, Л. Мірошніченко, О. Пахльовської, І. Руснак, Т. Скрипки, М. Хороб та ін.

Передусім у статті використовуються теоретичні та історичні досягнення вітчизняного та світового літературознавства, зокрема вісниківствознавців і телігознавців: С. Андрусів, О. Астаф'єв, О. Баган, Ю. Бойко (Блохин), Г.-Г. Гадамер, Я. Гарасим, І. Денисюк, В. Державин, В. Дончик, С. Дюрінг, М. Жулинський, Н. Зборовська, В. Іванишин, П. Іванишин, М. Ільницький, І. Качуровський, С. Квіт, Г. Клочек, Ю. Ковалів, М. Крупач, Е. Курціус, Л. Куценко, Н. Лисенко, О. Легка, Н. Мафтин, В. Моренець, Н. Миронець, І. Набитович, В. Панченко, О. Пахльовська, І. Руснак, Е. Саїд, Т. Салига, Г. Сварник, Л. Сенік, Г. Сивокінь, Ж. де Сталь, І. Фізер, Д. Чижевський, О. Юрчук та ін.

Виклад основного матеріалу Набагато чіткіше, більш явно політичний та націоналістичний аспекти феномену свободи витлумачуються авторкою в літературно-критичних та публіцистичних творах. Йдеться вже не про художньо-емоційний, а про світоглядний, ідеологічний вимір осмислення цієї важливої цінності жіночого існування, хоча апелювання до літературного досвіду в такого типу працях є постійними.

Осмислюючи феномен відданості, О. Теліга підкреслює вагомість фанатичного служіння якійсь одній ідеї, “чомусь одному «нашому»”, бо, на її думку: люди, що “потрапили служити і «нашим і вашим», ніколи нічого великого не сотворили”. Підкреслюється також створення у донцовському “Віснику” культу “«Слова о полку Ігоря», князівських часів, Мазепи”, культу поваги до крові, пролитої за батьківщину: “Де ж, як не у «Віснику» ціла поезія, статті, спогади кричать на честь боротьби за батьківщину, на честь крові вже пролитої, на честь майбутніх жертв?”. При цьому авторка підкреслює, що вісниківці намагалися з'єднати “всі кращі почуття народу”, натомість відкинути всі “гірші”, ті, котрі хоч і вважаються традиційними, але нищать націю.

Літераторка вказує, що для Д. Донцова як редактора важливим було оточити себе саме індивідуальностями. Боротьба культурна й політична вісниківців не є бездумною, вона має чітко окреслений національно-визвольний характер й ведеться заради звільнення України. Окреслюючи поняття української нації (чи “раси” в термінології Ю. Липи), вісниківці звертали увагу передусім не на “розхвалювання позитивного”, а на винищення “негативного”, деструктивних рис.

Головним гаслом “Вісника” стало: “Перевиховувати себе!”. Але при цьому основний акцент у визвольній боротьбі робився не на зовнішні фактори, а на внутрішні сили народу: “Ніхто, як Донцов, не знав лише, що не чужими, а лише своїми силами можемо збудувати щось, але ті сили треба видобути. А видобути їх можна не мляво-солодкавою системою Липи, узглядноючи обставини і прикмети окремих одиниць, не обережним зливанням каламутної водички протирічних ідей в одне русло, лише системою людей, що вміли би безжалісно відкидати все, що вважали непотрібним для своєї єдиної ідеї”.

Саме “ексклюзивність” вісниківців, на думку письменниці, може пробудити колективну енергію національного спротиву. Бо лише велика ідея, власні світогляд і стиль, можуть поєднати звичайних українців і виявити серед них руйнівні елементи: “Всі ті «прості щоденні люди», мовчазні працівники в кооперації, просвіті чи пресі, залишаться нічим – ніякою силою, без якоїсь провідної доктрини. Хай лишаться їхні людські звички, звичайні традиції й уподобання, але хай сю масу єднає якась ідея, яка буде нищити серед тих таки працівників – зрадників, злодіїв і дефравдантів”.

Через рік після цієї гострої рецензії у статті “Сила через радість”, що постала із виступу перед студентами у Варшаві, О. Теліга поглиблено розвине два взаємозалежні основні концепти, покликані формувати світогляд нової вільної української людини – вольового націоналіста [12, 97-109]. Йдеться про проблему національного провідництва та вартих пошани національних традицій.

О. Теліга пропонує українській молоді, що хоче і може стати на чолі народу, освоїти ідеал “радісної сили”, котрий відсилає передусім до тогочасного європейського досвіду і полягає в тому, щоб “любити свою справу понад усе, дивитися на неї як на саме життя, віддаватися їй з радістю”. Але українській письменниці йдеться не про якесь наслідування інокультурного молодіжного руху. Вона хоче повернутися передусім до власних традицій, там

віднайти те, що послужить справі духовного звільнення, зміцнення та очищення молоді: “Власне тепер, коли лунають домагання плекати культ наших традицій, мені хотілося б піднести високо традицію нашої радісної сили, одчайдушного українського гумору, щоби забути назавжди понуру традицію XIX віку: традицію, що сприймала життя й служення нації, як тяжкий сірий обов’язок, як тісне ярмо, яке так стискає за горло, що з нього видобуваються лише стогін, квиління або благання. Не сміх, не клич чи наказ”.

Насамперед авторка шукає гідних прикладів для наслідування серед вільних постатей “бліскачого світу козаччини”: Тарас Бульба, Сірко, Іван Богун. Останній особливо симпатичний літераторці: “Богун був тим героєм, якого неспокійний дух живе і досі і пекучим вогнем вривається в душу молоді. Він був найяскравішим представником типу тогочасних українців, що зі сміхом зустрічали небезпеку, не розв’язували вузли, а розрубували їх, не жebraли, а здобували, що вважали потрібним здобути”.

Історико-літературною антитезою до такого лицарського, героїчного типу людини стає в О. Теліги усереднений художній характер, витворений у XIX столітті: “Натомість жодної емоції не відчуваємо, читаючи твори багатьох українських поетів і письменників минулого віку. В нашій нації з’являється тип не одчайдушного лицаря, лише культурно-розважливого комбінатора. Він ніколи не рве вузли, тільки завжди хоче їх помалу і обережно розплутати. Цей тип зневажливо ставиться до сили гумору і завзятости Богунів. Для нього життя і служення Батьківщині ніколи не є насолодою, лише тяжким і нудним обов’язком. Служення навіть найдорожчій, вибраній ідеї завжди залишається чомусь жертвою”. Поетка пропонує читачеві осягнути низку основних рис такого типу антилицарської людини: “Безперечно, цей тип – ідеал XIX віку – має багато чеснот, незнаних Богунам і Сіркам. Він не дасть ніколи нікому “в зуби”, навіть коли його образять, навіть не вилається. Він багато розмовляє про загальне добро, любить всіх – цілу людськість і цілий світ, і старається зрозуміти і просвітити свій нарід. Любить він свою батьківщину, але такою безкрилою любов’ю, яка не в стану біла пірвати за собою не лише інших, а й його самого. Ці українці XIX віку дивилися на життя не як на п’янюче змагання з головокружними взлетами нагору або й із зривами згори, лише як на сірі, безконечні, але цілком безпечні сходи, з низькими ступіннями, а кожний крок на такий ступінь вважали вони епохальною подією”.

Творців та adeptів такого типу квієтичних характерів О. Теліга віднаходить передусім серед членів широкого і вельми неоднорідного суспільно-культурного руху українофілів, громадівців, просвітників, узагальнено окреслених в сучасній літературі як “народники”. Серед них авторка називає відомих публіцистів – М. Драгоманова і членів “Братства Тарасівців”. У прозі письменниці називає найбільш талановитого автора межі століть – модерніста В. Винниченка, котрий теж зображав “тип безбарвного інтелектуаліста”, щоправда, у власний, оригінальний спосіб: “З’являється Винниченко, який в своїх творах дає карикатуру сильної людини. Герої і героїні Винниченка, щоправда, завжди безоглядні по дорозі до своєї мети, але, на жаль, їхньою метою ніколи не буває ані велика ідея, ані навіть велика пристрасть, лише якась забаганка найгіршого роду. З своїми ж ідеями герої Винниченка так само безсилі, як і інші герої XIX століття. Вони лише говорять про ідеї, але не здобувають для них нічого”.

Однак поступово, відзначає авторка, починають з’являтися інтелігенти, котрі типові “культурника”, “мурашки-інтелектуаліста” протиставляють тип “людини-борця”. Одним із перших авторка називає Миколу Міхновського, автора знаменитого націоналістичного маніфесту “Самостійна Україна” (1900), в якій “знову воскресає відважний дух XVII віку: почуття гострої непримиримости до противників; прагнення моментальної видачі ударів”. Так “знов народжується поезія «рубання», а не пиляння, жадань, а не блгань”. В художній літературі провісниками нової української людини, людини-борця стали Леся Українка на Наддніпрянщині та Василь Стефаник у Галичині, твори яких “пересякнені фанатизмом”: “Герої їх творчости дивляться на свою боротьбу не як на жертву, лише як на своє життя, на свою мету”. Так літераторка увиразнює наявність трьох традицій у новітньому (для неї) українському письменстві: 1) традиція “понурих і слабких батьків” (тип Драгоманова), що

породжує “плеяду анемічних комбінаторів-культурників”; 2) традиція “фіглярно-легковажних істериків” (Винниченко), що творить “дрібненьких еротоманів”, і 3) традиція “суворих і сильних авторів” – Лесі Українки та В. Стефаніка, – котрі “у свої суворості були батьками тих поетів радісного змагу, які у нас з’явилися в останні роки після 1917”: “У них вже був той фанатизм, ті натхнення боротьби, які виростили в щастя у їхніх молодших наступників”.

Своєрідним моттом для тлумачення письменників цієї третьої традиції стає для О. Теліги вислів М. Метерлінка: “Лише тоді можемо собі схлібляти, кажучи, що ми зрозуміли якусь правду, коли ми самі відчуваємо непереможну потребу уформуванню після неї своє життя”. І далі вона розглядає кількох представників нової літератури (Олега Ольжича, Богдана Кравців, Сергія Кушніренка), письменників-вісниківців, до когорти яких належала і сама. Для літературних героїв цих літераторів уже повно мірою життя і боротьба стають синонімами, тобто боротьба сприймається як один із основних способів буття людини: “Життя – це боротьба, а боротьба – це справжнє життя. І нема тут чого розпачати. Навпаки, треба провести цю боротьбу найбільш блискучо і найбільш радісно. Образи, від яких волосся ставало б догори у гуманних письменників минулого віку, у Ольжича викликають зовсім інші емоції”. Важливими елементами нової естетики в поезії стають небезпека, повнокровність життя, “сила сміху і насміху”, боротьба як “найбільша радість”, відвага перед жорстокістю життя, героїзм, готовність до чину та ін. Авторка підкреслює, що йдеться про творчість по-справжньому вільної людини, не раба фальшивих ідей чи догм: “Читаючи таку поезію, ми відчуваємо, що дійсно в неї увійшла, наперекір невірницьким думкам, нова сила, «налита сонцем, молода, рішуча» з культом завзятців, із змаганням, на яке дивляться як на радість”.

Наприкінці статті О. Теліга формулює мету для сучасного молодого покоління інтелігентів – стати провідниками, передусім духовними, поневоленого народу: “Завданням сучасної нашої інтелігентної молоді мусить бути стремління стати на чолі рядів, а не лиш між ними, а тому і повинна вона старатися виробити в собі прикмети не лише рядовика, а й провідника. Не лише послуху, а й команди, не лише ремісничого виконання, а й плануючої фантазії, блискавичної орієнтації. Щоб бути готовим кожної хвилини взяти на себе відповідальність, а не почувати, що ця відповідальність мусить лягати завжди рівномірно на плечі всіх її сусідів”.

Саме така велика мета багато в чому пояснює і доволі різкий, вибірковий і багато в чому несправедливий, з наукової точки зору, підхід авторки до осмислення діячів культури, і до суто політичного (націоналістичного) трактування різних традицій буття поневоленої нації в дусі великого іспанського філософа Мігеля де Унамуно: “Перед нашою молоддю стоїть блискуче завдання – стати батьками майбутнього своєї нації”. При цьому поетка окреслює низку рис цієї нової вільної людини-провідника, щоб вона не перетворилась із отамана в отаманчика і була готовою ставити до себе “великі вимоги”: слід добре орієнтуватися у різних світових подіях та течіях, при цьому зберігаючи вірність якійсь одній; бути вірним спочатку невеличкому гуртові, щоб потім належно служити цілій нації; добре орієнтуватися в усіх ділянках життя; розвивати в собі почуття гумору; “не боятися радості”; не бути занадто скромним; гострити свій інтелект, але “не коштом всіх своїх фантазій і поривів”; плекати дух “донкіхотського героїзму” (Д. Донцов) та ін.

У 1940-му році, вже під час Другої світової війни, О. Теліга здійснює ще один важливий політичний виступ – “Вступне слово на академію в честь Івана Мазепи”, – в якому містяться важливі історіософські окреслення проблеми свободи [12, 122-127]. Ці окреслення тісно пов’язані із осмисленням авторкою постаті гетьмана І. Мазепи в дусі англо-шотландського мислителя Томаса Карлайла як історіотворчого героя українства, котрий став символом-зразком голови козацької держави і провідника наших національно-визвольних змагань. Захоплювались цією постаттю й інші вісниківці: і Д. Донцов, і Є. Маланюк, і О. Ольжич і ін.

Письменниці близький погляд на історію народів як “історію великих одиниць”. Ці особистості вона віднаходить і в житті інших народів, наприклад, арабів (Магомед), і в житті давніх українців – Святослав Завойовник, Богдан Хмельницький. Власне Іван Мазепа з’являється як герой-історіотворець в добу Великої Руїни “козацької імперії”, щоб врятувати націю та державу від занепаду. О. Теліга, як майстер слова, оживляє цю давню постать перед

очима своїх слухачів: “Так, справжній герой. Постать барвна, яка і досі ще приваблює і дає натхнення багатьом поетам, письменникам, малярам і музикам. Блискучий лицар, в якому закохувалися до найпізнішої його старости найгарніші жінки того часу. Постать створена не лише на героя історії, а й на героя роману чи поеми, а передусім на героя самого життя, паном якого він був – у кожній ситуації”.

Окреслюючи різні, часто легендарні та романтичні, епізоди життя гетьмана, авторка акцентує на основній політичній меті цього життя: звільнення України від московського панування. При цьому він змушений був виступати “і лисом, і левом”: “Мазепа мусів довгі роки маневрувати поміж лояльністю супроти царя, щоб не викликати військових репресій і одночасно вести потаємно підготовку нації до останньої розправи”. І водночас йому, як великому меценатові культури, було притаманне розуміння, що “велич нації і сила держави будується... мистецтвом і війною”.

Гетьман, вказує О.Теліга назавжди залишиться для гідних його пам’яті нащадків важливим історіотворчим та націотворчим символом, символом національної свободи: “Але для потомних поколінь, для завзятої, войовничої молоді Мазепа лишився не лише як блискуча романтична постать, істинно великий майстер життя, але як найвищий символ змагань української нації за свою державну незалежність”. І цей символізм постаті великого гетьмана розділяється літераторкою на дві частини: на “символ справжнього голови держави” (бо “взяв виключно на свої плечі всю відповідальність перед Богом, історією і власним народом” і бачив силу нації “не лише в озброєнні військовому, а і в духовому”) та “символ змагання за її суверенність” (бо Мазепа – “це той незламний дух, що з залізною консеквенцією вів свій наріз з безнадійної руїни до тієї незалежності, яка і досі для нас всіх є найвищою метою”).

Ще один важливий аспект культурно-політичного трактування О.Телігою свободи, однаково важливий і для чоловіків, і для жінок, висвітлюється нею у згодом опублікованому виступі у краківській “Просвіті” в 1941 році. Йдеться про велику студію “Партачі життя” із промовистим підзаголовком – “До проблеми цивільної відваги”, в якій осмислюється питання наслідування справжніх національних героїв, відмежування від духовних рабів та культивування громадянської, “цивільної відваги” [12, 132-145].

У цій, на думку деяких авторів найкращій своїй студії авторка від самого початку ставить декілька важливих питань [4, 81]. По-перше, їй ідеться про актуальність пошанування відваги і мужності, а також тих, що втілюють ці чесноти – “героїв визвольних змагань”: “Творимо культ героїзму, культ тих людей, що не побоялися віддати своє життя зі зброєю в руках під час зриву, в повній нервового напруження підпільній праці, чи, як Великий Шевченко, у боротьбі цілого свого життя проти московської влади з небезпечними вибухами-бомбами в руках – своїми динамічними творами”. По-друге, письменниця акцентує на важливості не лише маси, котра вшановує героїв, а й творчих людей, котрі мають “відповідальне завдання: засвітлювати яскраво і правдиво ці постаті і, перебираючи від них думки і ідеї, закріплювати їх у житті і в масі”. Третя проблема ще важливіша. Літераторка ставить питання слідом за Т.Карлайлом: мало, щоб існував націотворчий герой, потрібно, щоб існував ще й і світ вартий його, потрібно, щоб люди намагалися “бодай трохи піднятися до їх рівня” і мали в собі “хоч щось з їх відваги”.

О.Теліга окреслює чітку антропологічну антиномію у середовищі еліти народу. З одного боку, існує справжня еліта: духовні велетні, герої, “проповідники або творці повного життя нації і людини”. З іншого – їхні антагоністи із числа еліти фальшивої: духовні лакеї, раби, руйнівники підвалин національного існування, “партачі життя”: “Псуючи життя, поборюючи не живе, а мертве, заплутуючи правду, удосконалившись просто в цьому мистецтві, партачі життя зробили собі з нього свій фах. Руйнуючи все живе, гаряче і незалежне, руйнуючи свою власну гідність, самі вони завжди живуть з цього і завдяки цьому – якнайліпше. Бо в той час, як інші переживають всі злети і неповодження своєї ідеї, разом з нею виходячи на сонце або усуваючися в найглибшу тінь, партачі життя є завжди елітою, незмінно, після всіх завірюх виринаючи біля нових тронів – все одно яких володарів – і з енергією, не зужитою на абсурд якоїсь ідеї, відштовхуючи навіть тих, що всі свої сили віддали власне цьому, нарешті тріумфуючому, абсурду”.

Сутнісною ознакою духовних невільників, вважає авторка, є відсутність цивільної відваги, котра є дуже важлива для існування культу героїчного. Бо опертя на цивільну відвагу “найвищий героїзм зависав у повітрі, не пустивши коріння ані в землю, ані в маси”. У подальшому викладі письменниці детально зупиняється на прикладах і героїв українства, і партачів українського життя. Характерно, що найбільшим прикладом – “найяскравішим подвійним символом” – і героїзму, і цивільної відваги є для неї Тарас Шевченко. Проте навіть його полум’яна творчість часто була безсила перед масою партачів: “Дарма, що вогненне слово Шевченкової творчості зуміло створити цілі когорти героїв, але навіть воно не в силі було прищепити нашій масі, передусім її провідній верстві, тієї цивільної відваги, яка б підтримувала й оцінювала одчайдушні чини цих героїв, і бодай у скромний спосіб, не ризикуючи життям, лише – найбільше – добробутом, затверджувала б в цьому житті і їх вчинки, і їх авторитет”.

У подальшому письменниці наводить перелік основних ознак цивільної відваги, “яка необхідна для тріумфу будь-якої ідеї”. Насамперед, це “вміння сказати «ні», коли від тебе вимагаються речі, противні твоїй гідності і твоїм переконанням”, про що так переконливо писав Д.Донцов. Наступне – це “вміння бути собою у всіх обставинах і перед людьми різних поглядів і різних становищ, одверто маніфестувати і боронити свої власні переконання і людей, думки яких ти поділяєш”. Ще одне – “вміння підтримувати людей, яких ти шануєш, ризикуючи навіть з цього приводу різними неприємностями та охолодженням з боку інших”. І останнє – “вміння сказати в очі гірку правду тим, кому ця правда належить, а не шепотіти її по кутах іншим, нагороджуючи при зустрічі об’єкт своєї шепотінь дружнім поглядом і сердечним стиском руки”.

Висновки Таким чином, можна помітити, що смислова проблема свободи була вельми важливою у житті і творчості письменниці. Свою індивідуальну свободу О.Теліга вирішує підпорядкувати суворій організаційній дисципліні заради свободи нації, вступивши в ОУН. Для розуміння проблеми свободи жінки в О.Теліги найважливішим є саме політичний контекст – контекст національно-визвольного руху. Лірична поезія О.Теліги (“Гострі очі, розкриті в морок...”, “Усе – лише не це! Не ці спокійні дні...”, “Вечірня пісня”, “Чорна площа”, “Засудженим”, “Поворот”, “Напередодні”) скеровує реципієнта до досягнення низки глибинних сенсів жіночої свободи. Насамперед, щоб бути-вільною українська жінка повинна вміти внутрішньо звільнитися від несприятливих обставин існування на чужині (“безжурного танку” чи “сірих днів”), що є передумовою для формування характеру, здатного до “перемоги” – звільнення поневоленої батьківщини через “бурю” відважного чину. Ще один смисловий аспект жіночої свободи “в ім’я”, полягає у зміцненні “вільного, розкутого серця” чоловіка, у натхненні його на воїнський чин, у готовності стати поруч у боротьбі за шляхетну справу. Інший один свободотворчий аспект жіночого буття виявляється в контексті життя всього молодого покоління українців (“сотень окрилених ніг”): бути-вільною – це наслідувати героїчний чин. Крім того, справжня свобода молодої української людини – і чоловіка, і жінки, – їх нормальне, повнокровне життя можливі лише через участь у політичному русі та національно-визвольній боротьбі, через звільнення батьківщини. Бо по-справжньому бути вільним можна лише в межах того, що ще Т.Шевченко називав “нашою... землею” – на території вільної від окупанта України.

Набагато чіткіше, більш явно політичний та націологічний аспекти феномену свободи витлумачуються авторкою в літературно-критичних та публіцистичних творах (“Рецензія на брошуру Юрія Липи”, “Сила через радість”, “Вступне слово на академію в честь Івана Мазепи”, “Партачі життя”). Молода людини (а значить, і жінка), щоб бути вільною, повинна належати до визвольного руху свого народу: через готовність стати провідником революційних мас, культивування героїчних національних традицій, наслідування національних героїв, “творців життя”, і поборення шкідливих, деструктивних традицій “партачів життя”. Отже, наявність особистої свободи жінки для О.Теліги прямо залежить від свободи національної, через участь в культурній та політичній боротьбі свого народу в дусі ідеалів вольового націоналізму міжвоєнної доби.

Список використаної літератури

1. Баган О. “Тільки тим дана перемога, хто й у болі сміятися міг!” (Олена Теліга) / О.Баган, Б.Червак // Баган О., Гузар З., Червак Б. Лицарі духу (Українські письменники-націоналісти – «вісниківці»). – 2-ге вид., доп. – Дрогобич: ВФ «Відродження», 1996. – С.67-83.
2. Богачевська М. Націоналізм та фемінізм – одна монета спільного вжитку / М.Богачевська // Незалежний культурологічний часопис І. – Львів, 2000. – Ч.17. – С.4-13.
3. Бойко Ю. Олена Теліга – як публіцистика і поетка / Ю.Бойко // Олена Теліга. Збірник / Ред. і примітки О.Ждановича. – Детройт; Нью-Йорк; Париж: Видання Українського Золотого Хреста в ЗСА, 1977. – С.403-416.
4. Бойчук Б. Олена Теліга (1907-1942) / Б.Бойчук, Б.Рубчак // Олена Теліга. Збірник / Ред. і примітки О.Ждановича. – Детройт; Нью-Йорк; Париж: Видання Українського Золотого Хреста в ЗСА, 1977. – С.418-421.
5. Денисюк І. Поліське літо Олени Теліги / І. Денисюк // Дзвін. – 1997. – № 3. – С. 117-120.
6. Донцов Д. Туга за героїчним: Постаті та ідеї літературної України / Д.Донцов. – К.: Веселка, 2003. – 101 с.
7. Іванишин П.В. Національний спосіб розуміння в поезії Т.Шевченка, Є.Маланюка, Л.Костенко: монографія / П.В.Іванишин. – К.: Академвидав, 2008. – 392 с.
8. Іванишин П.В. Національно-екзистенціальна інтерпретація (основні теоретичні та прагматичні аспекти): Монографія / П.В.Іванишин. – Дрогобич: ВФ “Відродження”, 2005. – 308 с.
9. Ключек Г. Енергія художнього слова: зб. ст. / Григорій Ключек. – Кіровоград: Ред.-вид. від. Кіровоградського держ. пед. ун-ту ім. Володимира Винниченка, 2007. – 448 с.
10. Ковалів Ю. Олена Теліга / Ю.Ковалів // Історія української літератури ХХ століття: У 2 кн. Кн. 2: Друга половина ХХ ст. Підручник / За ред. В.Г.Дончика. – К.: Либідь, 1998. – С.61-65.
11. Теліга О. Листи. Спогади / О.Теліга / Упор. Надія Миронець. – 2-ге вид., виправлене. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2004. – 400 с.
12. Теліга О. О краю мій...: Твори, документи, біографічний нарис. – 2-ге вид., випр. і допов. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2006. – 496 с.
13. Червак Б. Олена Теліга. Життя і творчість / Б.Червак. – К.: Видавництво ім. О.Теліги, 1997. – 64 с.

References

1. Bahan O., Chervak B. (1996). Only for those the victory is given, who could laugh in pain! In Bahan O.,Chervak B., Huzar Z. (Ed.). Lytsari Dukhu (The knights of spirit) (Ukrainian writers-nationalists – "visnykivtsi"), Drohobych: Vidrozhennya, 2, 67-83. (in Ukr.).
2. Bohachevska M. (2000). Nationalism and feminism are one coin of use. In Bohachevska M. (Ed.). Nezalezhnyi kulturolohichnyi chasopys, 17, 4-13. (in Ukr.).
3. Boyko Yu. (1977). Olena Teliha as a publicist and poet. In Zhdanovych (Ed.). Detroit, New-York, Paris: Edition of Ukrainian Golden Cross, 403-416. (in Ukr.).
4. Boychuk B., Rubchak B. (1977). Olena Teliha (1907-1942). In Zhdanovych (Ed.). Detroit, New-York, Paris: Edition of Ukrainian Golden Cross, 418-421. (in Ukr.).
5. Denysiuk I. (1997). O.Teliha's woodland summer. Dzvyn, 3, 117-120. (in Ukr.).
6. Dontsov D. (2003). The grief of heroic: The persons and ideas of literary Ukraine. K.: Veselka. (in Ukr.).
7. Ivanyshyn P. (2008). National method of understanding of T.Shevchenko, Ye.Malaniuk, L.Kostenko poetry. K.:Akademvydav. (in Ukr.).
8. Ivanyshyn P. (2005). National-existential interpretation (main theoretical and pragmatic aspects). Drohobych: Vidrozhennya. (in Ukr.).
9. Klochec H. (2007). The energy of the word. In Klochec H. (Ed.). Red.-Vydav. viddil: Kirovohrad state pedagogical university named after Volodymyr Vynnychenko. (in Ukr.).
10. Kovaliv Yu. (1998). Olena Teliha. History of Ukrainian literature of XX century. In Donchyk V. (Ed.). K.:Lybid, 2, 61-65. (in Ukr.).
11. Teliha O. (2004). The letters. Recollections. In Nadia Myronets' (Ed.). K.:Vydavnytstvo imeni Oleny Telihy, 2. (in Ukr.).
12. Teliha O. (2006). Oh, my native land...: The works, documents, biography. K.:Vydavnytstvo imeni Oleny Telihy, 2. (in Ukr.).
13. Chervak B. (1997). Olena Teliha. The life and creative work. K.:Vydavnytstvo imeni Oleny Telihy. (in Ukr.).

SLYVKA Lubov Zinoviivna,

lecturer in Germanic Languages and Translation Institute of Foreign Languages Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko
e-mail: liubovslyvka@gmail.com

THE POLITICAL AND NATSIOLOGICAL ASPECTS OF THE FREEDOM PHENOMENON IN O.TELIHA'S LITERARY-CRITICAL AND PUBLICIST WORKS

Introduction. The political context is the most important context of national-liberation movement for understanding of the problem of woman's freedom in O.Teliha's works. This context is the

dominant factor for forming O.Teliha's conception of the world and creative self-development. Here one should remember about systemic and immanent character of natsiological thinking which possessed its own system creative dominants of significantly idealistic type.

Purpose. *The purpose of the article is to analyze the freedom phenomenon through prism of political and natsiological aspects in O.Teliha's literary-critical and publicist works.*

Methods. *The dominant methods of the research are hermeneutics (including the method of natio-existential interpretation) and post-colonialism. Another methods of the research are biographical, cultural, historic and natsiological.*

Results. *Interpreting the phenomenon of faithfulness O.Teliha underlines the importance of fanatic devoting of a person to one idea, and people, who don't do this will never create anything good. She wants to be the spiritual leader and she can be the leader of free nation. She will not follow incultural youth movement but first of all she will apply to own traditions where she will find that facts which will be important for youth's spiritual liberation and consolidation. O.Teliha also notes that in our nation appears quite a new type of a person – the so-called type of cultural, reasonable schemer. For this person the life and serving to his Motherland is a boring duty. The writer defines main features of such type of a person. O.Teliha formulates the goal for modern young generation of educated persons and this goal is to become the leaders of the enslaved nation. This goal defines the specific author's approach to over thinking of culture leaders and to political (nationalistic) interpretation of various traditions of the enslaved nation being. This new leader must be the chief of the nation must know about different world events and trends, must serve the whole nation in appropriate way. O.Teliha notes distinct anthropologic antinomy in elite nation surroundings. On the one hand the real elite exist and comprise heroes and creators of the life of nation. and on the other hand the artificial elite exist and comprise menservants, slaves, destroyers of the bases of national being. Destroying all alive and independent, destroying their own dignity they (nation leaders) exist owing to it. The main distinct feature of these slaves is the absence of civil courage which is very important to heroic cult. The political and natsiological aspects of the freedom phenomenon in O.Teliha's literary-critical and publicist works are analyzed. The thing is not about artistic and emotional but ideological, world-viewing dimension of over thinking of this important value of woman's being, which, truly speaking is considered by the author integrally, in the context the young man being of the interwar period. Simultaneously, a brief outline of visnykyvsky variant of Ukrainian national ideology as freedom creative social conception of the world, which affected the creation of OUN ideology is presented in these researches.*

Originality. *The complex hermeneutic approach to the interpretation of literary-critical and publicist works of the writer-nationalist as natiocentric significative system was proposed for the first time. The interpretation of O.Teliha's woman being sense in terms of patriotic and political for her thinking aspects was verificated.*

Conclusion. *The significative problem of freedom was very important in the writer's life and creative works. O.Teliha decides to subject her individual freedom to strong organization discipline for the sake of nation freedom. The political context is very important for deeper understanding of the problem of woman's freedom in O.Teliha's works. O.Teliha's lyrical works help the recipient to over think the lines of deeper woman freedom senses. First of all, to be free Ukrainian woman must be able to get free from unfavourable circumstances of foreign land existence, which is the precondition of forming character able to win. Another freedom creative aspect of woman being is to follow heroic way. That means that a young man (a woman), who wants to be free must belong to national-liberation movement of his nation: through willingness to become the leader of revolution, spreading of heroic national traditions, inheritance of national heroes and overcoming of harmful, destructive traditions. For O.Teliha the personal woman's freedom depends on national freedom through the active part in cultural and political struggle of the nation.*

Keywords: *natsiological aspect; phenomenon; context; nationalism; idea; ideal; political context; national-liberation movement; ideology; political struggle; national hero; nation; people; conception of the world; woman's freedom; recipient; publicist; literary-critical; significative; national freedom.*

Одержано редакцією 02.02.2016
Прийнято до публікації 08.02.2016